

Bidrag til Ledøje og Smørum Sognekalds Historie.

Under Titel »Ledøje Kirke før og nu, samt personalhistoriske Optegnelser om Gejstligheden og Lærerstanden i Ledøje-Smørum Pastorat« har Lærer J. P. Jørgensen i Hove med Understøttelse af Universitetet udgivet et lille Skrift (Kbhvn. 1892, 68 Sider) i Anledning af Ledøje Kirkes i Aaret 1892 fuldendte, stilfulde Restauration. Som det allerede vil være bekjendt af Professor J. L. Ussings interessante Afhandling i det filosofiske Fakultets Festskrift i Anledning af Universitetsjubilæet 1879, »Ledøje Kirke i Sjælland og de tyske Dobbeltkapeller«, indeholdt den nævnte Kirke Spor af, at den i sin Tid havde været et Dobbeltkapel, med en Overkirke for Herskabet paa den tilstødende, nu forsvundne Ledøjegaard, og en Underkirke for Bondemenigheden. Med kunstforstandig Benyttelse af de levnede Rester og givne Antydninger er Kirkens Restauration som Dobbeltkirke nu fuldendt under Professor Storcks Ledelse paa Universitetets Bekostning, saa at den nu er en af de interessanteste danske Landsbykirker, der fortjener at ses af enhver, der har Sands for Kirkebygningskunst, og har Kjærlighed til Minderne fra Fortiden.

Nærværende Tidsskrift giver sig ikke af med at recensere udkomne Skrifter, og det er da heller ikke Hensigten her at levere nogen indgaaende Bedømmelse af Hr. Jørgensens ovennævnte Skrift, der for øvrigt vidner

om Flid ¹⁾; men da Forfatteren ikke har benyttet de Kilder til Præsteembedets Historie, som Universitetets Arkiv indeholder, skal nogle samlede Efterretninger om de første os bekendte Præster i Ledøje og Smørum her meddeles.

Ledøje Kirkes ældste Historie kjendes kun af, hvad Murene og Pillerne fortælle; men disse gjøre det i højeste Grad sandsynligt, at Kirken oprindelig har ligget umiddelbart op til en Hovgaard, som fra gammel Tid fandtes i Ledøje, og at der har været Forbindelse mellem Gaarden og den tidligere nævnte Overkirke. Dette leder atter til den Formodning, at samme Kirke oprindelig, inden den nuværende Stenkirke opførtes, har været en af de saakaldte Mags- eller Høgendekirker, som i Kristendommens tidligste Tid her i Norden byggedes af Privatmænd, og som først i Tidens Løb fra at være Gaardkapeller blev Sognekirker ²⁾.

Det er sandsynligt, at Ledøje Kirke, ligesom Tilfældet var med Smørum, der i ældre Tid var Hovedsognet, medens det nu er Annex, ved Aaret 1400 er kommen under Roskilde Bispestols Patronat ³⁾, hvorfor Biskop Lage

¹⁾ Nogle Pletter og Ujævnheder kunde vel have været fjærnede, om Skriftet før Trykningen var blevet gennemset af en kyndig Mand; saaledes kreerer Forf. (vistnok forledt af Wiberg) to af Præsterne (Bo Olsen og Hans Leth) til Doktorer, en Værdighed, som de næppe have efterstræbt. For den førstes Vedkommende er det kjendelig en Misforstaaelse af den gamle Præstetitel: Dn. (dominus) eller Her. Kirkens akademiske Værge, Professor Herman Nielsen (paa Latin: Hermannus Nicolai) kaldes gjentagne Gange: Nicolaisen. S. 35 nævnes en Præst i Gladsaxe, Christian Bertelsen Bartholin. Enhver kyndig ser, at Bertelsen og Bartholin er det samme Navn. Lignende Incurier er der mange af. Hvad der siges S. 33, om at Smørum og Ledøje Kirker en Tid var under Knardrup Klosters Administration, er en Misforstaaelse. S. 34 siges, at Hr. Christoffer Hansen havde udlovet (en Kapital), som Ledøje Sogns fattige aarlig skulde »vinde Renden af». Det kan ikke være tvivlsomt, at her bør læses: niude Renten af.

²⁾ Jvfr. A. D. Jørgensen: Den nordiske Kirke, S. 518 ff.

³⁾ Ussing, a. Skr. S. 4 f.

Urne senere kunde disponere over disse Kirker, da det laa ham paa Hjærte at styrke Kollegiatkapitlet og Universitetet i Kjøbenhavn. Ved et Brev, dat. Roskilde 2. Decbr. 1522, gjorde han nemlig vitterligt, at naar Smørum Sognekirke med dens Annex Ledøje blev ledig, skulde Sognekaldet med alle sine Indkomster henlægges til Kjøbenhavns Kapitel, til Oprettelse af et nyt Kannikepræbende, hvis Besidder tillige skulde holde Forelæsninger ved Universitetet og undertiden prædike ¹⁾).

Vi vide ikke med Vished, naar Kapitlet faktisk er kommet i Besiddelse af de to nævnte Kirker; men det er rimeligvis sket ikke længe efter, da det ikke maatte være nogen vanskelig Sag for Biskoppen at faa Præsten til at resignere eller skaffe ham anden Ansættelse.

Den eneste Besidder af Smørum-Ledøje Præbende, som vi kjende, er den i sin Tid ret navnkundige Mester Matthis Pedersen, hvis Historie er fremstillet i mit Skrift, Kjøbenhavns Kirker og Klostere i Middelalderen, S. 147—50 og i Kbhvns. Univ. Hist. I, 152—7. I Universitetets Fundats af 1539 hedder det: Af de Indkomster, der ere til Rest fra det ældre Universitet henlægges bl. a. følgende aarlige Indkomster til Underholdning for fattige Studenter: »Smørum Kirke med et Hus, der er lagt til Præstegaarden, hvoraf ydes 1 Pund (4 Tdr.) Byg og lige saa meget Rug. Smørum og Ledøje Kirker skulde tilfalde Universitetet, naar Mester Matthis, Kannik i Kjøbenhavn, dør. Af Præstegaarden i Smørum skal aarlig ydes 2 Pund Byg og lige saa meget Rug. Peder Skrædder giver $\frac{1}{2}$ Pund Byg og $\frac{1}{2}$ Pund Rug. Jens Skrædder giver $\frac{1}{2}$ Pund Byg ²⁾).

¹⁾ Werlauff, Kbhvns. Univ. fra dets Stiftelse indtil Reform., S. 88.

²⁾ Cragii Annal. Chr. III, Addit. p. 121. Oversættelsen i Chr. III's Hist. ved N. Krag og St. Stephanus I, 680 (hvilken Jørgensen har fulgt) er formentlig ukorrekt, da den giver det Udseende af, at der samtidig var baade en Præstegaard og en Annexpræstegaard i Smørum, hvilket jo er en Urimelighed.

M. Matthis Pedersen betjente ikke selv Præsteembedet i Smørum og Ledøje, men holdt en Kapellan (*sacrificulus*) ved Navn Niels, der besørgede de præstelige Forretninger. Da denne imidlertid ligesom sin Herre havde gjort sig bemærket ved Fastholden af de katholske Lærdomme — Sagnet fortæller, at Mester Matthis og Niels om Natten læste Messe i Overkirken i Ledøje¹⁾ — saa maatte han ifølge kgl. Befaling i Sommeren 1543 tilligemed M. Matthis Pederen og andre Repræsentanter for det katholske Parti møde for Professorerne i Kjøbenhavn. Af de aforistiske Optegnelser, vi have om Forhandlingerne, ses, at Niels i Begyndelsen ikke vilde give noget bestemt Svar paa Biskop Peder Palladius's Spørgsmaal, der særlig vedrørte Messen og Alterens Sakramente, men sagde, at han tjente de fattige og ikke Dr. Palladius. Med Professorernes Lærdom erklærede han sig enig, »forsaavidt de forkyndte Sandheden«. Men da Prædikanterne idag forkyndte ét og imorgen et andet, kunde han ikke sige ja dertil. For Resten tilstod Niels, at han i Mester Matthis's Sogn udenfor Byen (Smørum og Ledøje) havde taget Sakramentet²⁾, hvorfor Palladius foreholdt ham, at han uden at være examineret og approberet havde betjent Menigheden. Han tilspurgtes derfor, om han vilde holde med Mester Matthis eller erklære sig imod ham. Ligeledes, om han for Fremtiden vilde nyde Nadveren med den evangeliske Kirke. Det sidste lovede han³⁾.

Skjønt Kapellanen saaledes tildels gav efter, var hans Gjerning i Smørum og Ledøje dog til Ende, da M. Matthis Pedersen døde i September 1543. Præsteembedet blev derpaa i et Aarstid betjent af en Hr. Michel. Vi kjende

¹⁾ Jørgensen, a. Skr. S. 32, efter »Tradition fra Stedet».

²⁾ »Sumpsisse sacramentum» staar der, hvilket næppe kan oversættes anderledes, end sket er; man skulde ellers have ventet: uddelt Sakramentet.

³⁾ Heiberg, Peder Palladius, S. 104—5.

ham kun af en Antegnelse i Universitetets Regnskab over Udgift til fattige Litterater 1544, hvor det hedder, at Hr. Michel i Ledøje fik 1 Mark ¹⁾ — formodentlig en Rejse-skillling, da han blev aftakket. Mærkes kan det for øvrigt, at fra den Tid af nævnes Ledøje stadig som det Sted, hvor Præsten havde sin Bolig.

Den næste Præst, Hr. Helias (Olsen), angives at være kaldet St. Michelsdag 1544, og var her i 20 Aar ²⁾. Efter sigende skal han tidligere have været Munk, noget der kan være rimeligt nok. I hans Tid var den aarlige Afgift til Universitetet 2 Pund (8 Tdr.) Byg, 2 Pund Rug, 20 Lam og 20 Gjæs. Undertiden kneb det dog med Betalingen. Mod en Ydelse af 2 Tdr. Havre fik »Hr. Helias i Ledtøffuue« 1549 »Ildebrand« af Ganløse Ore, en Skov, der laa under Knardrup Kloster, som da tilhørte Universitetet ³⁾. I denne Præsts Tid fik den juridiske Professor Dr. Albret Knoppert 1558 Universitetets Brev paa, at han for sig og sine Arvinger maatte faa »saa megen Jord og Grund, som han kan sætte en Vejrmølle paa, paa en Universitets Ager liggende til Ledøje Præstegaard, som Hr. Elias nu i Værge haver ⁴⁾«. Uden Tvivl har Knoppert paa den Tid været Kirkens akademiske Værge eller Patron, hvad ogsaa synes at fremgaa af det ældste Regnskab, der er bevaret for Smørum og Ledøje Kirke, og som er optaget ved St. Hansdag Midsommer 1561 for de forudgaaende 3 Aar af Universitetets Rektor M. Povl Madsen, den theologiske Professor D. Erasmus Lætus og ovennævnte D. Alb. Knoppert ⁵⁾. Skjønt dette Regnskab just ikke er meget oplysende, kan det dog meddeles her, da det er kortfattet.

¹⁾ Danske Mag. 3. R. VI, 14.

²⁾ Musenil Catal. past. Siæl., Gl. kgl. Saml. 2990, 4°.

³⁾ Danske Mag. 3. R. VI, 240, 256, 273.

⁴⁾ Rørdam, Kbhvns. Univ. Hist. IV, 97—8.

⁵⁾ Orig. med M. Povl Madsens Haand i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 752 i Fol.

1561.

Onsdagen for Johannis Midsommer, ther Smørum øffris Kirckis Regenskaff bleff hørtt for iij fremgangne Aar, som vaar 58, 59 oc 60, Tha bleff Andris Odsen Kircke vergie skyldig v. Daler, oc S. Jens Øffuesens Hustru Elsebe xxiiij ʒ. Item vaar oc samme tijdt Per Persen i Smørum Kircken skyldig aff thendt geld, hans S. Fader tilforn vaar skyldig, xj ʒ.

Actum presentibus P. Matth., D. Erasmo
et D. Knoppero.

Item bleff samtyckt samme tijdt, at Klockerind vtj Smørum skulde haffue thet græs paa Kirgaarden oc iiij ʒ aff Tauffen huer Offerdag.

1561.

Torsdagen for Johannis Midsommer bleff hørtt Lidøffue Kirckis Regenskaff for the iij fremgangne Aar 58. 59 oc 60. Tha bleff Per Jensen skyldig ij daler xiiij ʒ iij alb. Esbern Persen x ʒ ij ʒ. Trogels Andersen xix ʒ. Oluf Hansen ij pund iiij skr Rug. Jep Andersen 1 ʒ. Per Jensen offuen Kircken x ʒ. Anders Michelsen 1 ʒ. Her for vden vaar Kirckens Eyendom etc.

Actum presentibus P. Matth. R.,
D. Erasmo et D. Knoppero.

Item bleff samtyckt samme tijd, att thend, ther ringde, maatte beholde thet Græs paa Kirkegorden.

Hr. Bo Olufsen var Præst her 1564—99. Han nævnes i Universitetets Regnskab for 1565 som Yder af Pens. For Resten er der ikke noget bevaret vedrørende hans Embedsvirksomhed. 1584 underskrev han Valgbrevet for Gejstlighedens deputerede ved Tronfølgerhyldingen ¹⁾. Han døde 4. August 1599 ²⁾. Er det rigtigt,

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. IV, 405.

²⁾ Om et Fund af Lage Urnes gamle Brev vedrørende Præbendet Smørum og Ledeje, som skete 1598 og synes at have givet Anledning til uberettigede Forventninger fra Universitetets Side, kan efterses Ny kirkeh. Saml. I, 64.

hvad der siges, at han ved sin Død var i sit 57de Aar, saa maa han være bleven Præst i en usædvanlig tidlig Alder. En Sten, der i sin Tid fandtes indmuret i Ledøje Kirke til Minde om ham, og fra hvilken Angivelsen om hans Dødsdag og Alder sikkert stammer, er nu forsvunden. Fra denne Præsts Tid er der opbevaret nogle Regnskaber for Ledøje Kirke, af hvilke det ældste her kan meddeles:

Anno 1591 denn 8 dag Junij bleff Ledøffue Kirckis Regenskab hørtt for nest forgangen 1589 och 1590 Aar. Daa bleff Jens Pederssøu schyldig thill for^{no} Ledoff Kiercke 348 m^l 10 β 2 alb.. Lauritz Poulssen bleffschyldig thill Kiercken 149 m^l 11 β 2 alb. Item Peder Rasch y Werløsse blyffuer standen thillbage med ith Pund Roug thill Kiercken, som schulle y neste forgangen Regenschab haffue verritt førdt thill Indtechten. War Kierckens Eyendom: En Latinsche Bibbel, En dansche Bibbel, En ny Alterbog, En M: Hans Tommessøns Psalmebog, En Gradual, En Passional, En forgylt Kalch och Disch, Sex Liusestagger, En Smidiestedt, En Faar, En Lamb, En Tyndekedell, som Lauritz Pouelssen sagde sig att haffue antuorditt Jørgen Tryne at forbedre, och att Jørgen Trynis Søn haffuer nu Kedelen, och der paa oppeborrit en halff Pund Byg: End haffuer Kiercken fire Husze, den ene schylder aarligen sex Mark, den anden try Marck, then tridie femb Marck, den fierde schylder sex Marck. Item Ledøffue Kiercke er schyldig thill Smørum lx tagestien. Fremdeles schulde de¹⁾ beholde Kierckens Tiende udy try Aar, som er 91, 92 och 93, for try Pund Roug och fire Pund Byg effter Roschilde Capittels Kiøb att bethale. Item lagde for^{no} Kierckeuerge fraa sig thill Borup Kierckis Bygning fempten Daler, huilcke aff deris for^{no} Gield schall affkortis²⁾. Dette er Stolens Forklaring och her medt er all Regenschabs Bekostning affregnit. Thill vidnesbyrdt

¹⁾ Ovennævnte Kirkeværger.

²⁾ Borup Kirke var nemlig bygfeldig og havde faaet kgl. Bevilling paa Understøttelse (D. Kirkelove II, 460 f.).

haffuer vi vnderschreffuet vore Hender, som Regenschabit hørde. Actum loco et tempore ut supra.

Anders Christenssøn,
Rector, egen Haand.

Nicolaus Theophilus D.
subscripsit.

Andres Lymvig
med egen Hand.

Anders Krage
egen Handt.

Iuarus Stub. Notarius.

Udenpaa: Leddøys Kirckis Stoel ¹⁾).

Ogsaa for Smørum Kirke findes nogle Regnskaber fra samme Tid. Denne Kirkes Tiende fik 1592 Hans Lauritzen, Prædikant ved Frue Kirke i Kjøbenhavn, og Mads Olsen, Herredsfoged til Smørum Herredsting, i Fæste af Universitetet.

I Musenii hdskr. »Catalogus past. Siæl.« (og derefter hos Wiberg) findes efter Hr. Bo en Augustinus Andersen nævnt som Præst i Ledøje og Smørum. Men det er sikkert en Misforstaaelse, der mulig kan stamme derfra, at en Mand af det angivne Navn kan have staaet Hr. Bo bi i hans sidste Tid.

Hr. Otte Hansen blev derimod Hr. Bo's Eftermand. Konsistoriets Forhandlinger under 22. August 1599 indeholde herom følgende:

Rector proposuit de Otthone sufficiendo in locum Dn. Boetij in Smørum, om nogen haffuer der interesse udj. De nectede dett alle, saltem ut ecclesiæ bene prospiciat. Conclusum igitur, att hand skall annammis oc bekomme sit Kaldsbreff.

Da Kaldsbrevet for Otte Hansen endnu er bevaret, kan det maaske fortjene Meddelelse:

Rector oc Professores ij Kiøbenhaffns Vniuersitet kiendis oc gjør witterligt for alle, att effter som Gud allsommeetigste haffuer wedt denne thimelige Død henkallet hederlig oc vel-

¹⁾ Orig. i Konsist. Arkiv, Pakken 122.

lertt Mendt Her Boe Oluffssøn, fordum Sogneprest till Smørum oc Ledøw, woris Vniversitetz Sogner: Da effter den Rett oc Rettighedt, som Vniversitetz Fundatz oss samme Kirckers rette Patroner tilholder, haffue wj alle endrecteligen samtyckt oc kalledt, och nu medt dette worrt obne Breff samtycker oc kaller hederlig oc vellert Mandt Otte Hanssøn, barnefødt her y Kiøbenhaffn, att were en rett Pastor oc Sogneprest till for^{ne} Smørum oc Lydøw Sogner wdj forb^{te} affgangne Her Boes stedt, medt saadanne Willkaar, att handt wdj samme Kaldt skall skicke sig y Lerdom oc Leffnedt modt sine Tillhører oc Sognefolck effter Kong. Matt. Ordinantz baade y Kircken oc wden fore, som en rettsindig Guds Ords Thienner eigner oc bør att giøre. For huilcken hans Thienniste handt skall nyde och beholde huis Løn oc Besoldning, werre sig Prestegaardt, Tiende, Pendinge oc anden Rett oc Rettighedt, wis oc wuis, intitt wndertaget, ligesom hans Formand for hannem hafft haffuer; och effter den Reversal oc Forplickt, som hand oss giffuet haffuer, skal hand yde till for^{ne} Vniversitet den sæduanlig Pension oc Affgift, som er ij Pund Rug, ij Pund Biug, tiuge Lam, tiuge Gies aarligen, till gode Rede. Desligeste ocsaa bygge oc forbedre sin Preste Residentz, oc selff bruge sin Gaards Eiendom, oc holde altingist wedt goedt Heffd oc Mackt, som dett sig bør. Och skall hand kiende oss oc wore Effterkommere, Rectorem oc Professores, for sine kierre Patroner oc Fordrere, medt all wnderdanig Tienniste oc Willighedt, saa wj icke medt nogen Billighedt skal haffue oss offuer hannem att beklage. Datum Haffniæ, sub Sigillo Rectoris An. Dn. 1599. M. August. D. 23.

Originalen med Universitetets paatrykte Segl gjemmes i Konsistoriets Arkiv, Pakken 122. Vedlagt findes den af »Otthe Hansenn ¹⁾» underskrevne Reversal af samme Dag. Seglet, der er undertrykt, er næppe hans eget, men han

¹⁾ I Præsterne Fuldmagt i Anledning af Prins Christians Hylding skriver han sig Otthe Hansenn Kiøbenhaffn. (Ny kirkeh. Saml. V, 150).

har vistnok laant et Signet af Universitetets Foged, Niels Pedersen, eftersom der i Seglet staar N. P. og et Bomærke. Om Indsættelsen af den ny Præst forefaldt følgende Forhandling i Konsistorium 12. Septb. 1599:

Proposuit Rector, som Professores ville thillstede, at Præpositus maa introducere H. Otte i Smørum oc Lidov Kirke effter Ordinanzen: Huilcked de pleier ikke at lide, de der haffuer jus patronatus thill Kirckerne. Professores saaed an for gott, at Bispen selff indsetter hannem, oc att Præpositus alligeuall foer sin Rettighed.

Hos Jørgensen siges, at Hr. Otte havde været Medhjælper hos sin Formand, hvis Svigersøn han blev. Begge Dele ere urigtige, hvad bl. a. vil fremgaa af følgende Antegnelse i Acta Consistorii 6. Aug. 1600:

Bispen giffuer thilkiende, at Her Otte i Lidøw haffuer for tilig lagt sig thill Encken, saa hun lenge siden er gaaen i Barselseng oc er kommen 9 Uger for tilig. Er magnum scandalum. Conclusum: Fogden Niels Pederssøn skall steffne hannem for Rector oc Bispen, oc siden straffis derfor effter Leyligheden. Eller, effterdi Fogden er icke hiemme, skall Notarius schriffue en Citation thill hannem.

Det er os dog ikke bekjendt, hvad Straf Præsten har maattet lide ¹⁾. — Da Ledøje og Smørum Kirker ifølge den lidet sømmelige kgl. Befaling af 18. Decbr. 1601 ²⁾ vare blevne berøvede deres Klokker paa én nær, i den Hensigt, deraf at støbe Kanoner, søgte Sogdenes Beboere, som tog sig Tabet nær, Hjælp hos Universitetet for atter at faa de savnede Klokker. Der blev af Professorerne svaret dem, at dersom de selv vilde give Bidrag til Anskaffelsen af ny Klokker, vilde Universitetet se, om det af Kirkernes Midler kunde tilskyde det manglende ³⁾. En Konsistoriebeslutning af

¹⁾ I Nyt hist. Tidsskr. V, 144 findes en lille Notits om et ungt Menneske, der i Pestens Tid 1602 var i Huset hos Hr. Otte i Ledøje.

²⁾ Rørdam, Kbhvns. Univ. Hist. IV, 510.

³⁾ Act. Cons. 7. Marts 1604: »Proposuit Rector de campana beneficio

5. Jan. 1605 viser, at Ledøje og Smørum fik hver sin Klokke ¹⁾, saa det vistnok er at antage, at Bønderne selv have hjulpet til efter Evne. — Om den Vejrmølle, som Dr. Alb. Knopper 1558 havde faaet Tilladelse til at opføre paa Ledøje Præstegaards Grund, have vi fundet følgende Forhandling:

Acta Consistorii 15. Juni 1603.

Proposuit Mag. Dominus Rector om en Mølle y Liddøe Marck, præsentibus Domino Otthone, Pastore in Liddøe, et Molitore, och fick Møllern daa Rectori ett Pergaments Breff, som hand daa opleste, *cujus copiam videre est in libro Copiarum vetusto ad annum 1558.*

2. Om det Husz, som staar paa Præstens Agger; och sagde Dominus Ottho, att dett vor honom beswerligt, att Mølleren haffde bygtt det paa hans Agger. *Conclusum*, att Møllern skulle offuerhøris, huad hand ville giffue til Vniuersitettet, for hand haffde saa lange brugt den Mølle. NB. Møllern heder Niels Mogenssøn, och kiøffte hand aff Matz Jørgenssøn y Liddøe: och Matz Jørgensen kiøffte aff Niels Lauritzøn Krogmager, Borger y Kiøbinghaffn, huilcken kiøffte med D: Knopper.

Conclusum, ut intra octiduum rediret molitor ad contrahendum cum Dominis Professoribus.

Nota: den 23 Junij var Niels Mognsøn, som haffuer den Wermølle paa Lidøe Marck, hoss Rectorem vdi hans Husz, och antwordett hanom try Daler til Stedsmaal for Gaarden til for^{ne} Mølle: och skall hand endnu giffue 3 Daler, er tilhobe 6 Daler. Dernæst skall hand fornøye den aarlige Landgiæld, 1 β grott, med huilcken hand haffuer resteritt vdi tretten Aar.

Endnu er bevaret det »Jordebrev«, som Universitetet under 23. Juli 1634 gav Henning Jensen Lillie, hans Hu-

et sumptibus templi in Leddøye restituenda secundum petitionem rusticorum. Resp.: De skulle conferre symbolum ad alteram emendam propriis sumtibus. Inde videndum, si ex bonis templi iuvari possint.

¹⁾ Kirkehist. Saml. 3. R. I, 392.

stru og Arvinger, paa den Grund, Vejrmøllen staar paa, »paa Universitetets Ager, liggende til Ledøff Præstegaard, som Hr. Otte Hansøn nu i Værge haver«. I aarlig Afgift skulde Mølleren, ligesom hans Forgjængere, betale en Skilling grot til Universitetet¹⁾. Præsten synes ikke at have faaet nogen Erstatning for den Ulempe, at have Møllen staaende paa Præstegaardens Grund.

I Aaret 1616 blev Hr. Otte Hansen valgt til Provst i Smørum og Lille Herreder, der hidtil havde haft Provst sammen med Sokkelunds Herred²⁾. Om hans Virksomhed som Provst kan følgende Antegnelse i Landemodesforhandlingerne fra St. Hansdag 1627 vidne:

»Hr. Otte i Lidø havde stevnet Hr. Anders i Bryndby vestre, for han havde i Sacramentens Uddelelse først givet Kalken og senere Brødet. Blev benaadet af Hs. Maj. denne Gang. Men dersom her efter findes Brøde hos hannem, skal og denne Sag staa aaben. Skal derhos forbede Menigheden, og saa ved Provsten annammes igjen til Ministerium«.

Til Ledøje-Smørum Sognekalds Historie i Hr. Otte Hansens Tid have vi uddraget følgende Smaannotitser af Acta Consistorii:

1614, 26. Febr. Blev læst Her Otte Hansens, Præst udi Liddow, hans Brev til Magnificum Rectorem, udi hvilket han beklager, hvorledes en løs og letferdig Person skulde mordiske Vis overfaldet en fattig gammel Kvinde boendes i hans Have; og var heri Senatus Academici Raad og Hjælp begjærendes. Blev sluttet, at man skulde skrive Her Otte til, han skulde lade den Person fængslig anholde, indtil Universitets Foged kunde komme derud, Sagen at forhøre; og kunde de Husmænd, Vor Frue Kirke haver der, holde Vagt over for^{ne} Person.

¹⁾ Konsistoriets Kopibog III, 64—5.

²⁾ Jvfr. Ny kirkehist. Saml. V, 150. Lille Herred er senere gaaet op i Smørum Hrd. Det omfattede de 4 Sogne: Torslunde, Ishej, Taastrup og Sengeløse.

1615, 8. Juli. Blev besluttet, at M. Herman (Nielsen) skulde besee, hvis der fattes i Liddøe Kirke, og skulde lade reparere, hvis Behov gjordes.

1616, 21. August. M. Hermannus laante fra Gladsaxe Kirke til Ledøffue Kirke 100 Dlr. i Markestykker, som D. Cunradus (Aslacus) skal vederlægge igjen.

1617, 1. Febr. D. D. Thomas (Fincke) fortalde, at en Jord paa Værløse Mark, liggendes til Leddøffue Kirke, er henvendt til en af Kgl. Majestæts Bønder, uden Universitetets Samtykke.

1619, 1. Maj. D. D. Thomas Finckius lod høre Smørum Kirkes Regenskab paa disse tvende næst forløbne Aar, og blev samme Regnskab samtykt.

— 7. Maj. Blev hørt Regnskab for Ledøe Kirke, som M. Herman og Hr. Otte fremlagde.

1620, 27. Juni. Som en Dreng er druknet i Hr. Ottes Brønd i Ledøffue, og Hr. Otte er begjærendes at vide, om hannem maa tilstedes samme Dreng at begrave, blev besluttet, at Hr. Otte skal lade samme døde Drengs Legem af uvildige Folk besee, derhos lade høre deres Vidnesbyrd, som tilstede vare, den Tid samme Dreng faldt i Brønden, og siden lade hannem begrave.

1623, 27. Maj. Om Degnen til Smørum blev sagt, D. Thomas selver at kunne dermed dispensere og unde, hvem han det vilde, hvilket Magn. Rector lovede at lade M. Frands, Skolemesteren (ved Københavns Skole), forstaa¹⁾.

— 30. Aug. Dn. D. Th. Finchius proponerede paa Smørum Kirkes Vegne, om han maatte ikke oppe ved Choret tage en Pille ned, som ungefær for 26 Aar forleden skulde være sat og er dog ørkeles, og siden isteden indsætte 3 Ankere af Jern, som Murmesteren vil obligere sig til at skulle holde Muren til, som er revnet, og vil derfor have 4 Dlr., men 3 ikkun, dersom det ene Anker, som skal indbores i Muren, kan og falde ind i Muren ligesom de andre. Dernæst proponerede Dn. D. Finchius, om han maatte ikke

¹⁾ Man ser altsaa heraf, at Smørum betjentes af en Løbedegn fra Københavns Skole.

lade skjelne hele Kirketaget og fly Blyrenderne; hvilket alt-sammen blev bevilget.

— 22. Okt. Dn. D. Finchius proponerede om Smø-rums Degn, at han forhindres at oppebære al Indkomsten, formedelst de haver forordnet hannem en Collegem imod gammel Skik. Blev sagt, at Dn. D. Finchius skulde selver amice tale med Skolemesteren (i Kjøbenhavn) derom.

1625, 24. Maj. Blev bevilget, at Liddøe maa lade gjøre en ny Messesærk og Messehagel.

Videre række de Uddrag ikke, som vi have gjort af Konsistoriets Forhandlinger angaaende dette Emne; men det kan jo ikke betvivles, at der ogsaa fra en følgende Tid kan samles mangan en Notits vedrørende disse Sogne fra den samme Kilde.

Hr. Otte Hansen døde den 15. August 1638 i sin Alders 67de Aar. Om hans Børn findes nogle Oplysninger hos Jørgensen (S. 34), hvortil kan føjes, at Sønnen Bo Ottesen døde 1637 som res. Kapellan i Kalundborg; angaaende Sønnen Hans (Johannes Otthonis Lidovius) henvendte Faderen sig 1610 til sin Ven M. Hans Staphensen, Forstander for Sorø, for at faa Drengen der i Skole¹⁾. Jørgensen siger, at han siden blev Præst i Tømmerup ved Kalundborg; men hos Wiberg (III, 403) findes dog intet Spor af nogen Præst der af Navnet Hans Ottesen. Datteren Anne blev gift med Faderens Eftermand:

Hr. Christoffer Hansen. Denne var en Søn af Hr. Hans Christoffersen, Præst i Ballerup og Maaløv, der 1610 var bleven Kapellan med Succession hos Forgjængeren smst., Hr. Torben Jensen, og gift med hans Datter, Anne Torbensdatter. Sønnen blev Student 1630²⁾. 1636 skal han være bleven Kapellan hos ovennævnte Hr. Otte Hansen i

¹⁾ Kirkehist. Saml. 3. R. I, 777 Af F. R. Friis's Skrift, »Discipline i Sorø Skole 1586—1623«, S. 25, ses, at han blev optagen.

²⁾ Christophorus Johannis Balderupius immatrikuleret 1. Juli 1630, uvist fra hvilken Skole (S. Birket Smith, Univ. Matrikel).

Ledøje, og kaldtes 1. September 1638 af Professorerne til hans Efterfølger. Den af ham udstedte Revers, hvorved han forpligtede sig til Universitetet omtrent paa samme Maade som Forgjængeren, er endnu bevaret¹⁾. Under Svenskekrigen 1658—60 maatte han med sin Familie gennemgaa meget. En Sønnesøn af ham, Christoffer Jensen Lidø, Præst i Strø, har i sin haandskrevne »Historia Regiæ Scholæ Fridericiburgicæ²⁾« fortalt, at Hr. Christoffers Hustru blev trakteret med Ørefigen af de svenske Soldater, skjønt hun lavede Mad til dem; Præstens 11 Børn maatte flygte ud af Præstegaarden, som 3—4 Gange blev plyndret, skjønt Præsten havde købt sig en Sauvegarde; selv blev han derfor ogsaa nødt til at flygte og at søge Ly i Markhytter og i Svinestier for at redde sit Liv³⁾. — Efter Krigen synes han dog at have faaet sit Tab oprettet, da han ifølge de af Jørgensen meddelte Oplysninger døde 1679 som en velhavende Mand. Syv af hans Børn overlevede ham, deriblandt den Søn, der blev hans Eftermand. De antog Navnet Lidøe efter deres Fødested, et Navn, som forplantedes i det mindste i nogle Slægtled. Følgende Oversigtstavle, paa hvilken dog kun de vigtigste af Slægtens Medlemmer ere optagne, vil nærmere kunne oplyse Forholdet:

¹⁾ Trykt i Danske Mag. 5. R. II, 14—5. (Orig. i Konsist. Arkiv, Pakken 122.)

²⁾ Zwergs Afskrift i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 647, 4°. Dette Hdskr. indeholder i det hele talrige personalhistoriske Oplysninger, der endnu ikke ere benyttede i Litteraturen.

³⁾ Ordene lyde i Originalsproget, som følger:

Dn. Christophorus Johannides, Pastor Eccl. Lidøensis et Smørumensis, varia in obsidione Hafniensi a Svecis propter fidem in patriam passus; uxor colaphis, præparato licet prandio, ab inimicis patriæ salutabatur; pueri XI fuga se salvabant. Ipse terque quaterque ab hostibus vicinis contra datam, sed emptam, fidem custodiamque spoliatus, sæpe fugere coactus, aliquando in casis foeno structis, aliquando se in suilibus harisque abscondere opus erat, ne fiduciam suam cruribus aut forsan capite lueret; sed ab omni imbri benignissime protexit Altissimus.

<i>Christoffer Bentsen,</i> Forstander for Vartov og Præst i Brøndby ø. og v. † 1593.	<i>Torben Jensen,</i> Præst i Ballerup. † 1643. G. m. Salome Melchiorsdatter.	
<i>Hans Christoffersen,</i> Præst i Ballerup og Maaløv. † 1654.	<i>Anne Torbensdatter,</i> g. m. Hans Christoffersen.	
<i>Christoffer Hansen (Balderup),</i> Præst i Ledøje og Smørum. † 1679. G. m. Anne Ottedatter.		
<i>Otte Chffs. Lidøe,</i> Pr. i Ledøje og Smørum.	<i>Torben Chffs. Lidøe,</i> Pr. i Hersted ø. og v.	<i>Jens Chffs. Lidøe,</i> Rekt. i Frederiksborg.
(Flere Børn, s. Jørgensen, S. 35, hvor dog en Christoffer Ottesen Lidøe urligtig er nævnt som Spr. i Strø.)	<i>Jens Torbensen Lidøe,</i> Pr. i Ondløse og Søndersted.	<i>Christoffer Jensen Lidøe,</i> Pr. i Strø.
<i>Jens Torbensen Lidøe,</i> (s. Kirkehist. Saml. 4. R. II, 311.)		

Det kan bemærkes, at naar Christoffer Bentsen her er nævnt som Stamfader, da støttes denne Angivelse ved følgende Notat vedrørende Skiftet efter ovennævnte Torben Christoffersen Lidøe, der var Præst i Hersted øster og vester samt Provst i Smørum Herred indtil sin Død 1707:

»I hans Bo fandtes en meget gammel Filigrans Guld-ring, hvorpaa fandtes Aarstallet 1520, om hvilken Enken ved sin Ed foregav, at den hende af hendes gode sl. Mand var foræret, dog med de Vilkaar, at hun maatte den igjen forære til hvilken af hans Sønner, hun selv vilde, at den kunde blive i Familien, saasom det havde været en af hans salige Forfædre, der var en Tømmermand, der havde ladet Ringen gjøre; og var hans Søn den første lutheranske Præst, som prædikede i Brøndby Kirker. Thi begjærede hun ej Ringen paa anden Maade end at gjemme den, som meldt er, til en af den sl. Mands Sønner¹⁾«.

¹⁾ Om Hr. Christoffer Bentsen, der samtidig var Præst i Brøndbyerne og Forstander for Vartov, kan forøvrigt henvises til de Oplysninger, Dr. O. Nielsen har samlet om ham i sin Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse III, 45—6.

Hr. Otte Christoffersen Lidøe blev 1669 sin Faders Kapellan og senere hans Eftermand. Udnævnelsen hertil er ikke, som man skulde have ventet, udstedt eller dog stadfæstet af Universitetet, der fremdeles havde Patronatsret over Ledøje og Smørum, men er udstedt af Kongen, til hvem ogsaa Ansøgningen er rettet. Vi meddele her baade Præstens Ansøgning og det kgl. Kaldsbrev.

Vnderdanigste Supplicatio til Hans Kong Maytz
aff Christophoro Hanssøn.

Stormectigste og Høyborne Første, allernaadigste Arffue Herre og Konning. Eftersom jeg fattig aldrende Mand haffuer nu paa en 32 Aars thiid betient Prædicke Embedet i Lidøe og Smørum Sogner, och nu for Suaghedtz skyld behøffuer nogen Forbedring og Hielp vdi mit svare Embede, da er min vnderdanigste og ydmygeligste Begiering, att Eders Kongelig Mayestet mig naadigst vilde forunde en Medhielper i Ordet, ved Naffn Otte Christopherssøn, att hand mig vdi min Alderdoms Suaghed kunde i Embedet assistere og i Fremtiden efter min Død eller ved Affstaaelse, efter min naadigste Herres og Konges gunstige dispensation og villie, mig att succedere. Huilchen store Naade Gud visselig vill belønne, og jeg med Hustrue og Børn i vore Bønner ihukomme. Erwarter herpaa min Allernaadigste Herris og Kongis naadig og gunstig Svar; med all Ydmyghed og Vnderdanighed forbliffuer

E. K. M.

vnderdanigste Tienner

Christopher Hanssøn m. m.

Herpaa gaves følgende kongelige Resolution:

Fr. 3 g. a. v., at eftersom Sognepræsten til Lidøe og Smørum Sogne, hæd. og vell. Hr. Christoffer Hansen, for os allerunderdanigst har ladet andrage, at han formedelst tiltagende Alderdomssvaghed en Kapellan skal behøve: da have vi allern. forordnet og beskikket, saa og hermed forordne og beskikke hæd. og vell. Otte Christophersen til at være

Kapellan i bemeldte Sogne, saa fremt han efter foregaaende Examen dertil dygtig befindes. Og om forskrevne Otte Christoffersen i samme sit Kapellans Embede udi Lærdom og Levned sig tilbørligen forholder, da hand efter bemeldte nu værende Sognepræst der sammesteds, naar han enten ved Døden afgaar, eller Kaldet i andre Maader lovlig ledigt vorder, udi Embedet at succedere. Forbydendes etc. Hafniæ den 17 Novbr. Anno 1669 ¹⁾).

Denne umiddelbare Udnævnelse af Hr. Otte Christoffersen Lidø til Præst paa sit Fødested er imidlertid kun den ringeste af de Vilkaarligheder, der fandt Sted m. H. t. Ledøje Præstekald i den nævnte Præsts Levetid. Værre var det, at da Herregaarden Edelgave oprettedes der i Pastoratet, fritoges de tilliggende betydelige Jorder fra Tiendeydelsen, uden at nogen Erstatning ydedes Præsteembedet. Ganske vist demonstrerede Hr. Otte det bedste, han kunde, men lige meget hjalp det, hvad følgende kgl. Reskript af 25. Okt. 1684 ²⁾ viser:

— — »Eftersom Hr. Otte Christoffersen, Sognepræst i Ledø og Smørum Sogne, efter Lovens 2. Bogs 23. Cap. 3. Art. skal præterendere Tiende af Hs. Majestæts forrige Geheimeraad og Rigsadmiral afg. Hr. Henrik Bielkes Gaard Edelgave, uanset at samme Gaard saa vel af H. Mjs. elsk. kjære Fader, sl. og højl. Ihukommelse, som af H. Mj. selv, med alle de Privilegier, som andre ældgamle Hovedgaarde og Sædegaarde nyder og haver, er begavet, og derfor ej til bemeldte 3. Artikels rette Mening kan hentydes, som ikkun forstaas om de Lade- og Avlsgaarde, Proprietærerne uden sær Tilladelse indretter: Da befales allernaadigst, at med forbemeldte privilegerede Edelgave Hovedgaard efter bemeldte Lovs 2. Bogs 23. Cap. 11. Art. skal forholdes, og den, for Tiende at give, fri og forskaanet være«.

¹⁾ Sjæl. Registre Nr. 27, Fol. 562. Ifølge Musenii Catalogus blev han først ordineret 1. Juni 1670.

²⁾ C. P. Rothe, Udtog og Saml. af Kgl. Rescripter II, 411 f.

Ikke mindre skadelig for Embedet var den kgl. Bevilling, som Professor theol. Dr. Hans Bartholin u. 1. Febr. 1713 erhvervede paa at nyde Indtægten af det første ledige Præstekald, hvortil Universitetet havde Kaldsret. Dette blev nemlig Ledøje og Smørum, da Hr. Otte Christoffersen 1718 afgik ved Døden. Nu tog Professoren nemlig Indtægterne, medens en stakkels Kapellan boede i Præstegaarden og for en usel Løn maatte betjene Embedet. Forholdet blev navnlig anstødeligt, da Bartholin 1724 antog en gammel, noget forfalden og skørhodet norsk Kandidat, ved Navn Hans Leth, til Kapellan; thi med ham gik det tilsidst saa galt, at han blev afsat af en Provsteret¹⁾. Heldigvis maatte Bartholin paa Grund af

¹⁾ Naar denne Stakkel af Wiberg og Jørgensen kaldes Dr., da er det vistnok, fordi han er bleven forvexlet med sin Sogneherre Dr. Hans (Bartholin). I Smørum Herreds gejstlige Justitsprotokol findes der meget fra Aarene 1728—31 om den ulykkelige Hr. Hans Leth. Den endelige Dom afsagdes efter lange Undersøgelser den 5. Juni 1731 af Hr. Niels Louman, Præst i Vallensbæk og Provst i Smørum Hrd., Hr. Jens Colding, Præst i Brøndby vestre og øster, samt Mag. Peder Dorscheus, Præst i Ballerup og Maaløv. (Aktor i Sagen var Mag. Jens Olrog, Præst i Torslunde og Ishøj). Blandt Klagerne imod Hr. Hans Leth kan nævnes, at han havde udskjældt Oberstlieutenant Carl von Mehren, der havde forpagtet Ledøje Præstegaards Avling (hvoraf Kapellanden væsentlig skulde leve) for en aarlig Afgift af 22 Sl. Dlr. 2 Mk. (!!) og Foder til en Hest. Endvidere, at Leth hyppig fandtes beruset og i denne Tilstand gik og skjød i Gaarden med en Pistol og udtalte den Trusel mod nævnte Forpagter, at han vilde skyde den vindtørre Hund for sin Brikke. Forpagterens Husholderske laa han især i Fjendskab med og brugte de groveste Skjældsord mod hende; ogsaa andre af sine Sognefolk havde han udskjældt paa en usømmelig Maade. Da han ansaa sig for forfulgt, havde han ytret, at han vilde søge Kongen om Tilladelse til stadig at føre et Gevær med sig, og hvis det blev nægtet, vilde han søge om at maatte aflægge den sorte Kjole og iføre sig den røde. En Søndag ved Kirken, da han var i sine Præsteklæder, skjældte han Degnen for en Mammeluk og greb efter en af de tilstedeværende Hirschfænger, som han dog ikke fik fat i. Derefter gik han hjem uden at ville forrette Gudstjeneste. Ogsaa ved enkelte andre Lejligheder havde

Alder og Svagelighed selv tage sin Afsked fra Professoratet 1731 ¹⁾, og nu blev da atter en fast Sognepræst ansat, nemlig Johan Adolf Jacobæus, hvis mærkelige Ungdomsliv, der langt mere pegede mod et akademisk Katheder end mod en Prædikestol, er meddelt i K. S. 3. R. II, 631—40 ²⁾. — Blandt senere Præster i Ledøje og Smørum kan navnlig fremhæves den Mand, hvis Erindringer læses foran, S. 211 ff.

han forsømt Kirketjenesten, ligesom han ikke havde været til Alters i over et Aar, under Foregivende, at han ikke kunde faa nogen Præst til at berette sig. I det hele havde han ikke skikket sig som det sømmer sig for en Guds Tjener, og havde givet Menigheden Forargelse ved Banden, Skjælden, jævnlig Drukkenskab og mere saadant. Thi bør han efter saadan ugudelig og forargelig Omgang baade i sit Embede og daglige Levned's Forhold have sit Kald og Embeds Forretning ved Ledøje og Smørum Sogne forbrudt, efter Loven, Pag. 291, Art. 14.

¹⁾ Almindelig siges, at Dr. Hans Bartholin døde i Marts 1739; men da han blev begravet 31. Okt. 1738 i Frue Kirke i Kbh., er han ogsaa død i samme Maaned. (Kall-Rasmussens hdskr. Antegnelser til J. Worms Lexicon I, 76).

²⁾ Jvfr. Giessing, Jubellærere I, 263.